

ORGANIZACIJE UDRUŽENOG RADA I ZAJEDNICE KOJE VRŠE POSLOVE OD POSEBNOG DRUŠTVENOG INTERESA

U v o d

Pojam organizacija udruženog rada odnosno radnih organizacija koje vrše delatnosti odnosno poslove od posebnog društvenog interesa bilo je predviđeno najpre u Ustavu SFRJ iz 1963. godine (npr. član 9), kao i u republičkim ustavima (npr. član 60. Ustava SR Srbije). Ustavom SFRJ odnosno ustavima republika iz 1963. godine bio je predviđen društveni uticaj u radnim organizacijama koje vrše poslove od posebnog društvenog interesa u vezi sa upravljanjem takvih radnih organizacija, jer je bilo predviđeno da u upravljanju poslovima od posebnog društvenog interesa mogu učestvovati i zainteresovani građani i predstavnici zainteresovanih organizacija i društvene zajednice (predstavnici društvene zajednice). Detaljnije odredbe o društvenom uticaju u organizacijama koje vrše poslove od posebnog društvenog interesa bile su sadržane u odgovarajućim saveznim i republičkim zakonima (Osnovni zakon o ustanovama, republički zakoni o pojedinim vrstama ustanova, kao i drugi savezni i republički zakoni koji su predviđali društveni uticaj u pojedinim vrstama radnih organizacija koje su vršile delatnost ili poslove od posebnog društvenog interesa).

Pre Ustava iz 1963. godine u našem društveno-političkom odnosno društveno-ekonomskom sistemu postojao je institut *javnih službi*, koji je imao takođe za cilj da omogući jači društveni uticaj u ustanovama, kao i u nekim preduzećima koji su vršili poslove od važnijeg društvenog interesa, tj. koji su vršili takve društvene aktivnosti koje su od osnovnog značaja za društvenu zajednicu i čije je funkcionisanje moralo da bude obezbeđeno i primenom javnih ovlašćenja.

Poznato je da je institut javne službe najpre nastao u buržoaskim državama u (Francuskoj a iz Francuske prenet je i u ostale buržoaske države Evrope, pa i Amerike). Nastajanje javnih službi uglavnom bilo je izazvano zahtevima buržoazije za zaštitom njenih interesa i za obezbeđenje pozicija finansijske oligarhije i monopola nastalim na prelazu iz 19. u 20. vek, a naročito po završetku prvog svetskog rata. U savremenoj fazi imperijalizma u buržoaskim državama vrši se u određenim oblastima proces pretvaranja kapitalističke svojine u državnu svojinu, proces porasta državno — kapitalističkih mera velikih razmera i proces jačeg mešanja države u privredu što izaziva i umnožavanje javnih službi.

Javne službe predstavljaju, prema tome, jednu od manifestacija procesa porasta državno-kapitalističkih elemenata u buržoaskim dr-

žavama, jačanja državne mašinerije u kapitalističkoj privredi. Tu je pojavu zapazio još Engels, koji smatra da se suština kapitalističke eksploatacije ne menja u slučaju kada kapitalistička država preuzme na sebe organizovanje i vođenje pojedinih delatnosti koje su ranije vodili pripravnici.

U našoj državi u periodu do 1950. godine nije bio poznat institut javne službe. Ovaj institut je nastao donošenjem Ustavnog zakona iz 1953. godine, kao i donošenjem niza saveznih zakona, koji su regulisali rad pojedinih delatnosti (bilo društvenih delatnosti, bilo privrednih delatnosti) čije je funkcionisanje bilo od velikog značaja za društvenu zajednicu uopšte. Pojedinih zakonima bilo je predviđeno da se kao javna služba podrazumeva komunalna, naučna, kulturna, prosvetna, zdravstvena ili socijalna delatnost, kao i delatnost koje imaju za cilj zadovoljavanje pojedinih opštih potreba stanovništva i unapređenje pojedinih grana u upravi ili privredi.

Pored navedenih društvenih delatnosti pojedinih zakonima su bile proglašene za javnu službu i određene privredne delatnosti, čije je funkcionisanje imalo monopolistički karakter i zbog čega je takva aktivnost predstavljala osnovni značaj za društvenu zajednicu. Tako, na primer, pojedinih zakonima bile su proglašene za javnu službu i sledeće privredne delatnosti: prevoz putnika i robe železnicom, prenos poštanskih pošiljaka i telegrafskih i telefonskih saopštenja u unutrašnjem i međunarodnom saobraćaju, proizvodnja prenos i distribucija električne energije, kao i neke druge delatnosti.

Smisao proglašenja pojedinih društvenih i privrednih delatnosti za javnu službu se sastojao u tome, što su te delatnosti stavljene pod jaču društvenu kontrolu odnosno jači društveni uticaj, s obzirom da su u organima upravljanja ovih radnih organizacija učestvovali i predstavnici društvene zajednice, koji su u izvesnom smislu vršili društvenu kontrolu nad radom ovih organizacija. Prema tome, u ovim radnim organizacijama nije bilo zastupljeno isključivo radničko samoupravljanje, već u izvesnom smislu društveno upravljanje, s obzirom da su u radničkom savetu odnosno drugim odgovarajućim organima upravljanja učestvovali pored predstavnika radnika i predstavnici društveno-političkih zajednica, organizacija udruženog rada, odnosno drugi odgovarajući predstavnici.

Ustav SFRJ iz 1963. godine, kao i republički ustavi nisu u svojim odredbama više predviđali institut javne službe, tj. nije bila predviđena forma radnih organizacija koje su vršile javnu službu, već je u pojedinih odredbama bilo predviđeno da se iz ostalih radnih organizacija izdvajaju radne organizacije koje vrše poslove od posebnog društvenog interesa, kod kojih je društvena zajednica vršila i jači uticaj, odnosno da se izdvajaju radne organizacije, koje vrše određene društvene službe, a kod kojih je takođe društvena zajednica imala izvestan jači uticaj na rad tih radnih organizacija. (Društvenu službu su uglavnom vršile odgovarajuće ustanove, s obzirom da je u članu 13. Ustava SFRJ bilo predviđeno koje ustanove vrše društvene službe: u oblasti obrazovanja, kulture, zaštite zdravlja, socijalne zaštite i dr. ali je broj društvenih službi mogao da bude proširen saveznim zakonom, što je bilo učinjeno čl. 6. Osnovnog zakona o ustanovama).

I — Organizacije i zajednice koje vrše poslove od posebnog društvenog interesa po odredbama Ustava iz 1974. godine

1. Ustav SFRJ, kao i republički i pokrajinski ustavi iz 1974. godine su poklonili veću pažnju organizacijama i zajednicama koje vrše poslove od posebnog društvenog interesa.

U Ustavu SFRJ (član 49 i čl. 59), kao i u odgovarajućim odredbama republičkih i pokrajinskih ustava predviđeno je da se poslovi od posebnog društvenog interesa mogu odrediti zakonom (saveznim, republičkim odnosno pokrajinskim) ili odlukom skupštine društveno-političke zajednice zasnovanom na zakonu. Prema tome, zakonom i na zakonu zasnovanom odlukom skupštine društveno-političke zajednice može se:

a) utvrditi da su od posebnog društvenog interesa određene delatnosti ili poslovi organizacija udruženog rada koje obavljaju *društvene delatnosti* i urediti način ostvarivanja posebnog društvenog interesa i ostvarivanja samoupravnih prava radnika u skladu sa tim interesima;

b) ako to zahteva poseban društveni interes, urediti način ostvarivanja tog interesa u poslovanju organizacija udruženog rada, koje obavljaju privrednu delatnost, kad je to poslovanje nezamenljiv uslov života i rada građana ili drugih organizacija na određenom području. Iz ove odredbe proizilazi da proizvodna delatnost nema karakter delatnosti od posebnog društvenog interesa, već poslovanje organizacija udruženog rada koje obavljaju privrednu delatnost, može biti nezamenljiv uslov života i rada građana i drugih organizacija i u tom slučaju poseban društveni interes može zahtevati uređivanje načina ostvarivanja tog interesa;

c) utvrditi obavezu osnivanja odnosno osnovati samoupravnu interesnu zajednicu, kada su određene delatnosti odnosno poslovi takve zajednice od posebnog društvenog interesa, kao i utvrditi načela za njenu organizaciju i za međusobne odnose u njoj i propisati obavezu plaćanja doprinosa toj zajednici.

Navedene odredbe Ustava SFRJ, kao i republičkih i pokrajinskih ustava pokazuju da se proglašavanjem pojedinih delatnosti odnosno poslova od posebnog društvenog interesa vrši zakonom ili odlukom skupštine društveno-političke zajednice (a to znači da tu odluku može da donese i uža društveno-politička zajednica — opština ili grad). Prema tome, ustavne odredbe su samo stvorile mogućnost da se zakonom odnosno odlukom skupštine društveno-političke zajednice utvrđuju delatnosti odnosno poslovi od posebnog društvenog interesa, s tim da će se zakonom odnosno odlukom utvrđivati vrste tih delatnosti odnosno vrste poslova od posebnog društvenog interesa.

Smisao proglašenja pojedinih delatnosti odnosno poslova za delatnosti i poslova od posebnog interesa je u tome; da se radi o delatnostima odnosno poslovima koji su od vitalnog interesa za građane odnosno za društvenu zajednicu, zbog čega se i smatra da takve delatnosti odnosno da takvi poslovi moraju biti pod jačom društvenom

kontrolom odnosno da na vršenje tih delatnosti odnosno poslova društvena zajednica mora vršiti jači uticaj, nego što je slučaj sa ostalim društvenim odnosno privrednim delatnostima.

S druge strane, s obzirom da se radi o delatnostima i poslovima koji su od osnovnog značaja za društvenu zajednicu uopšte, a posebno za građane odnosno organizacije udruženog rada i druge organizacije, to je pojedinim zakonima predviđena i posebna odgovornost društvene zajednice za vršenje društvenih delatnosti, s obzirom da društvena zajednica vrši uticaj na pomenute delatnosti odnosno poslove, s jedne strane, odnosno s druge strane društvena zajednica mora i da obezbedi neprekidno vršenje takvih značajnih delatnosti za društvenu zajednicu. Stoga se pokazuje nužnim da društvena zajednica interveniše u slučaju kada organizacije koje vrše delatnost ili poslove od posebnog društvenog interesa ne mogu u potpunosti da zadovoljavaju lične i zajedničke potrebe građana i organizacija.

Treba, međutim, istaći da je i sam Ustav SFRJ iz 1974. pojedine delatnosti proglasio za delatnosti od posebnog društvenog interesa (čl. 75, stav 2: Delatnosti u oblasti društvenog sistema informisanja su od posebnog društvenog interesa).

Isto tako i Ustav Hrvatske iz 1974. godine je neke delatnosti proglasio za delatnosti od posebnog društvenog interesa. Od posebnog su društvenog interesa djelatnosti u oblastima odgoja i obrazovanja, znanosti, kulture, informacije, zdravstva i socijalne zaštite, te druge zakonom i odlukom skupštine društveno-političke zajednice, na osnovu zakona određene djelatnosti ili poslovi organizacije udruženog rada, koje obavljaju društvene delatnosti (čl. 50). Isto tako Ustavom SR Hrvatske predviđeno je da su od posebnog društvenog interesa djelatnosti u komunalnoj i stambenoj oblasti (čl. 51).

Inače uglavnom republički i pokrajinski zakoni proglašavaju pojedine delatnosti odnosno poslove za delatnosti od posebnog društvenog interesa. Isto tako i uže društveno-političke zajednice mogu odlukom zasnovanom na zakonu da proglase određene delatnosti ili poslove za poslove i delatnosti od posebnog društvenog interesa.

2. Pokušaćemo da primera radi navedemo neke zakone SR Srbije. Na primer, navešćemo zakone kojima je predviđeno osnivanje samoupravnih interesnih zajednica u određenim oblastima odnosno na određenim područjima odnosno kojima je predviđeno da te samoupravne interesne zajednice vrše poslove odnosno delatnosti od posebnog društvenog interesa:

(1) Zakon o samoupravnim interesnim zajednicama obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik SRS”, br. 48/74);

(2) Zakon o samoupravnim interesnim zajednicama nauke („Službeni glasnik SRS”, br. 48/74);

(3) Zakon o samoupravnim interesnim zajednicama kulture („Službeni glasnik SRS”, br. 48/74);

(4) Zakon o samoupravnim interesnim zajednicama fizičke kulture („Službeni glasnik SRS”, br. 48/74);

(5) Zakon o zdravstvenom osiguranju i obavezanim vidovima zdravstvene zaštite stanovništva („Službeni glasnik SRS”, br. 27/70, 50/70, 51/71, 8/72, 53/72,

15/74, 48/74), kojim se pored ostalog predviđa i osnivanje samoupravne interesne zajednice zdravstvenog osiguranja čija je delatnost od posebnog društvenog interesa;

(6) Zakon o dečijoj zaštiti i o samoupravnim interesnim zajednicama dečije zaštite („Službeni glasnik SRS“, br. 48/74);

(7) Zakon o socijalnoj zaštiti („Službeni glasnik SRS“, br. 48/74), kojim se pored ostalog predviđa i osnivanje samoupravne interesne zajednice socijalne zaštite;

(8) Zakon o geološkim istraživanjima („Službeni glasnik SRS“, br. 17/72 i 16/75), kojim se zakonom predviđa osnivanje samoupravne zajednice za geološka istraživanja, čija je delatnost od posebnog društvenog interesa;

(9) Zakon o samoupravnim interesnim zajednicama stanovanja („Službeni glasnik SRS“, br. 19/74, 4/75);

(10) Zakon o putevima („Službeni glasnik SRS“, br. 32/75), kojim se pored ostalog predviđa i osnivanje samoupravnih interesnih zajednica za puteve, čija je delatnost od posebnog društvenog interesa;

(11) Zakon o železnici („Službeni glasnik SRS“, br. 32/75), kojim se zakonom predviđa osnivanje samoupravne interesne zajednice za železnički saobraćaj, čija je delatnost od posebnog društvenog interesa;

(12) Zakon o šumama („Sl. glasnik SRS“, br. 19/74, 54/75) kojim je pored ostalog predviđeno i formiranje samoupravne interesne zajednice u oblasti šumarstva.

Postoje i drugi zakoni Republike Srbije, kojima se predviđa da organizacije udruženog rada (uglavnom ustanove) vrše delatnosti odnosno poslove od posebnog društvenog interesa. U takve zakone mogu se uvrstiti:

(1) Zakon SR Srbije o studentskim ustanovama („Službeni glasnik SRS“, br. 26/68, 25/75) u kom zakonu je predviđeno da studentske ustanove vrše i određene poslove od posebnog društvenog interesa;

(2) Zakon SR Srbije o vazduhoplovnim pristaništima („Službeni glasnik SRS“, broj 28/72), kojim zakonom je predviđeno da pojedini poslovi imaju karakter poslova od posebnog društvenog interesa (npr. održavanje, rekonstrukcija i izgradnja vazduhoplovnih pristaništa, kao i prihvata i otprema vazduhoplova, putnika prtljaga, poštanskih pošiljaka i drugih stvari na vazduhoplovnom pristaništu su poslovi od posebnog društvenog interesa. — čl. 3. pomenutog zakona).

(3) Republički zakon o javnom informisanju („Službeni glasnik SRS“, br. 29/73, 32/73, 36/73, 32/75) predviđa takođe određene poslove, kao poslove od posebnog društvenog interesa;

(4) Zakon o pedagoškim akademijama („Službeni glasnik SRS“, broj 14/71, 47/73, 32/75) određuje pojedine poslove kao poslove od posebnog društvenog interesa;

(5) Zakon SR Srbije o prosvetno-pedagoškoj službi („Službeni glasnik SRS“ broj 32/75) predviđa da je delatnost opštinskih zavoda, kao i Republičkog zavoda od posebnog društvenog interesa;

(6) Zakon o domovima učenika („Službeni glasnik SRS“, br. 32/75), kojim se pored ostaloga predviđa da je delatnost doma od posebnog društvenog interesa;

(7) Zakon SR Srbije o elektroprivredi („Službeni glasnik SRS Srbije“, broj 32/75) koji predviđa da su proizvodnja, prenos i distribucija električne energije, elektroprivredne delatnosti, kao i proizvodnja uglja za potrebe termoelektrana, delatnosti od posebnog društvenog interesa.

(8) Zakon SR Srbije o ostvarivanju posebnog društvenog interesa u organizacijama udruženog rada koje obavljaju kulturne delatnosti (19/74). Član 2 ovog zakona glasi: „Organizacije udruženog rada u smislu ovog zakona su: biblioteke, arhivi, muzeji, galerije, kinoteke, filharmonije, domovi kulture, radnički i narodni univerziteti, kulturno-propagandni centri, koncertne poslovnice i agencije, izdavačke i kinematografske organizacije i druge organizacije osnovane za vršenje jedne ili više delatnosti u kulturi (festivali, smotri i dr.)“.

(9) Zakon SRS o ostvarivanju posebnog društvenog interesa u oblasti komunalnih delatnosti („Službeni glasnik SRS“, br. 51/75). U čl. 2. ovog zakona je predviđeno:

Poseban društveni interes ostvaruje se u poslovanju komunalnih organizacija koje vrše sledeće komunalne delatnosti, odnosno poslove:

- snabdevanje naselja vodom,
- odvođenje i prečišćavanje otpadnih voda;
- odvođenje atmosferskih voda sa javnih površina,
- čišćenje javnih površina u naselju,
- iznošenje, deponovanje i prerada smeća.
- uređivanje i održavanje javnih zelenih površina u naselju,
- vršenje javne rasvete,
- snabdevanje naselja toplotnom energijom,
- snabdevanje naselja plinom,
- održavanje i uređivanje javnih saobraćajnih površina u naseljima osim kolovoza puteva koje održavaju organizacije udruženog rada registrovane za održavanje puteva,
- lokalni prevoz putnika u gradu odnosno naselju gradskog karaktera,
- pogrebna delatnost i uređivanje i održavanje groblja,
- dimničarska delatnost.
- delatnost javnih kupatila, pijaca u naselju, kafeterije, dezinfekcije i de-ratizacije.

Poseban društveni interes ostvaruje se u poslovanju komunalnih organizacija koje vrše i druge komunalne delatnosti odnosno poslove određene odlukom skupštine opštine, kada je to poslovanje nezafnjenjiv uslov života i rada građana i rada drugih organizacija na određenom području.

Ovde su samo primera radi navedeni neki od zakona SR Srbije, koji predviđaju da su delatnosti određenih samostalnih interesnih zajednica, delatnosti od posebnog društvenog interesa, kao i da su delatnosti i poslovi pojedinih organizacija udruženog rada, koje vrše bilo društvene delatnosti bilo privredne delatnosti — od posebnog društvenog interesa. A to znači da, kada se radi o delatnostima odnosno poslovima koji su proglašeni za delatnosti i poslove od posebnog društvenog interesa, društvena zajednica preko organa određene društveno politike zajednice ili preko drugih organa može da vrši i određeni društveni uticaj, a u cilju da se te delatnosti odnosno poslovi vrše na efikasan, stalan i pravilan način.

II — Principi za obavljanje delatnosti ili poslova od posebnog društvenog interesa

Navešćemo neke od principa koji su sadržani u Ustavu ili pojedinim zakonima, a koji bliže određuju delatnosti ili poslove od posebnog društvenog interesa.

a) *Proglašavanje poslova ili delatnosti od posebnog društvenog interesa vrši se zakonom ili odlukom skupštine društveno-političke zajednice zasnovanom na zakonu.* — Već je rečeno da se u Ustavu SFRJ odnosno u republičkim i pokrajinskim ustavima sadržane odredbe koje predviđaju proglašavanje delatnosti ili poslova od posebnog društvenog interesa zakonom ili odlukom skupštine društveno-političke zajednice zasnovanoj na zakonu. Prema tome, opštinska skupština ne bi mogla da proglasi delatnost ili poslove od posebnog društvenog interesa svojom odlukom, a da zato ne postoji osnov u saveznom, republičkom ili pokrajinskom zakonu. Iz ovakve postavke proizilazi, da je zakon osnovni izvor za proglašavanje delatnosti ili poslova od posebnog društvenog interesa.

b) *Proglašavanje određenih delatnosti i poslova od posebnog društvenog interesa vrši se u cilju zadovoljavanja pojedinačnih interesa građana i organizacija odnosno opštih interesa društvene zajednice.* — Prema tome, proglašavanje pojedinih delatnosti odnosno poslova za delatnost i poslove od posebnog društvenog interesa vrši se u cilju efikasnijeg vršenja poslova, u cilju potpunijeg zadovoljavanja određenih pojedinačnih potreba građana i organizacija, odnosno opštih potreba društvene zajednice. To su poslovi od naročitog društvenog značaja, koji u izvesnom smislu imaju i monopolistički karakter, zbog čega postoji i bojaznost da organizacije koje vrše te poslove mogu te poslove vršiti i nepravilno, vodeći računa samo o svojim ličnim i neposrednim interesima, a zapostavljajući odgovarajuće interese građana i organizacija.

c) *Neprekidnost u funkcionisanju delatnosti i poslova koje su proglašene delatnostima i poslovima od posebnog društvenog interesa.* — Iz činjenice da se delatnostima i poslovima od posebnog društvenog interesa proglašavaju one delatnosti i poslovi koji su od naročitog značaja za društvenu zajednicu i koje predstavljaju nezamenjive uslove života i rada građana, to se postavlja i zahtev, da se neprekidno vrše delatnosti i poslovi koji su proglašeni za delatnosti i poslove od posebnog društvenog interesa, s obzirom da i najkraći prestanak vršenja tih delatnosti i poslova dovodi do poremećaja u zadovoljavanju potreba građana i organizacija. U istom smislu glasi odredba čl. 54. Ustava SR Hrvatske, u kojoj se predviđa da su organizacije udruženog-rada koje obavljaju delatnost ili poslove od posebnog društvenog interesa dužne osigurati trajno i nesmetano objavljivanje djelatnosti, odnosno pružanje usluga, a u slučaju prekida obavljanja djelatnosti odnosno pružanja usluga dužne su nadoknaditi štetu korisnicima kada je to predviđeno zakonom, odlukom opštinske skupštine ili samoupravnim sporazumom.

d) *Normiranje uslova i načina izvršenja delatnosti odnosno poslova od posebnog društvenog interesa, i planiranje razvoja.* — Već je rečeno, da se proglašavanje delatnosti ili poslova od posebnog društvenog interesa vrši zakonom ili odlukom skupštine društveno-političke zajednice zasnovanom na zakonu. Međutim, tim normativnim aktima normiraju se bliže i uslovi i način izvršenja odgovarajućih delatnosti odnosno poslova koji su proglašeni za delatnosti i poslove od posebnog društvenog interesa. Prema tome, vršenje delat-

nosti i poslova od posebnog društvenog interesa nije prepušteno samim organizacijama koje vrše delatnosti, već društvena zajednica nužno mora da interveniše, kako bi obezbedila odgovarajuće uslove i način pravilnog izvršenja tih delatnosti odnosno poslova, a s obzirom na vitalni značaj takvih delatnosti i poslova po društvenu zajednicu.

Zakonom odnosno odlukom skupštine društveno-političke zajednice zasnovane na zakonu, a kojom se proglašavaju pojedine delatnosti i poslovi od posebnog društvenog interesa, predviđa se i obaveza planskog razvoja odgovarajućih organizacija koje vrše takve delatnosti i poslove, kako bi društvena zajednica mogla da obezbedi zadovoljavanje određenih potreba građana ili organizacija u bližoj i daljoj budućnosti.

III — Način odnosno oblici vršenja društvenog uticaja

Iz činjenice da delatnosti ili poslovi koji su proglašeni za delatnosti i poslove od posebnog društvenog interesa imaju pretežno monopolistički karakter i da predstavljaju vitalni značaj za zadovoljavanje pojedinačnih potreba građana i organizacija odnosno opštih potreba društvene zajednice, proizilazi i potreba vršenja određenog društvenog uticaja u odnosu na odgovarajuće delatnosti odnosno poslove. Iz pojedinih zakona kojima se proglašavaju određene delatnosti i poslovi za delatnosti i poslove od posebnog društvenog interesa može se zaključiti, da postoje nekoliko oblika vršenja društvenog uticaja u odnosu na navedene delatnosti i poslove.

Ako se radi o organizacijama udruženog rada društvenih ili privrednih delatnosti koje vrše delatnosti ili poslove od posebnog društvenog interesa, društveni uticaj u odnosu na navedene delatnosti odnosno poslove vrši se na više načina:

a) učešćem predstavnika osnivača, društveno-političkih zajednica, društveno-političkih organizacija, korisnika usluga i drugih zainteresovanih organizacija i zajednica u upravljanju delatnostima ili poslovima od posebnog društvenog interesa;

b) davanjem saglasnosti od strane skupštine odgovarajuće društveno-političke zajednice na odredbe određenih samoupravnih sporazuma i drugih samoupravnih opštih akata, kao i davanjem saglasnosti na određene pojedinačne akte organizacija udruženog rada, koje vrše delatnost ili poslove od posebnog društvenog interesa;

c) vršenjem drugih oblika društvenog uticaja u odnosu na delatnosti ili poslove od posebnog društvenog interesa.

A. Vršenje društvenog uticaja u odnosu na organizaciju udruženog rada

1. Učešće predstavnika društvene zajednice u upravljanju delatnostima ili poslovima od posebnog društvenog interesa

1. Odredbama Ustava iz 1963. godine i propisima koji su važili pre donošenja Ustava iz 1974. godine, bilo je predviđeno da se učešće predstavnika društvene zajednice u upravljanju poslovima odnosno delatnostima od posebnog društvenog interesa može da vrši na tri načina, i to:

a) *učešćem predstavnika društvene zajednice* u radničkom save-
tu privredne organizacije, odnosno savetu ustanove u širem sastavu,
s obzirom da je u ovakvim organizacijama postojao i organ upravlja-
nja (radnički savet odnosno savet u užem sastavu) u kome su učestvo-
vali samo predstavnici radne zajednice odgovarajućeg preduzeća odno-
sno ustanove;

b) u vidu *posebnog organa* u kome su bili zastupljeni predstavnici društvene zajednice (izdavački savet u izdavačkim preduzećima, filmski savet u preduzećima za proizvodnju filmova, itd.);

c) ili *zajedno sa svim radnicima* ukoliko u odgovarajućoj orga-
nizaciji udruženog rada nije postojao posebni organ upravljanja.

2. Republičkim i pokrajinskim ustavima iz 1974. (na primer, čl. 49. Ustava SR Srbije) predviđeno je da se učešće predstavnika društvene zajednice u upravljanju delatnostima i poslovima od posebnog društvenog interesa *uređuje samoupravnim sporazumom ili društvenim dogovorom* između organizacija udruženog rada i odgovarajućeg organa društveno-političke zajednice odnosno drugih zainteresovanih organizacija. Pod predstavnicima društvene zajednice podrazumevaju se predstavnici korisnika usluga, predstavnici osnivača, predstavnici društveno-političkih zajednica, društveno-političkih organizacija i drugih zainteresovanih organizacija i zajednica. Tako, na primer, članom 39. Zakona SR Srbije o domovima učenika („Službeni glasnik SRS”, broj 32/75) predviđeno je da u upravljanju doma u poslovima od posebnog društvenog interesa učestvuju i predstavnici osnivača, društveno-političke zajednice, mesne zajednice, odgovarajuće samoupravne interesne zajednice obrazovanja, zainteresovanih organizacija udruženog rada i roditelja. Sastav i broj kao i način izbora i učešća predstavnika osnivača i roditelja u upravljanju domom utvrđuje se samoupravnim sporazumom između osnivača, odgovarajuće samoupravne interesne zajednice i doma. U čl. 30. istog zakona su predviđeni poslovi u čijem upravljanju učestvuju i predstavnici osnivača i roditelja. Pri odlučivanju o poslovima iz čl. 30. navedenog zakona odluka je doneta, kada se za nju iziasni većina ukupnog broja delegata iz reda radnih ljudi doma i većina ukupnog broja predstavnika društvene zajednice (čl. 31).

Isto tako Zakonom o prosvetno-pedagoškoj službi SR Srbije („Službeni glasnik SRS”, br. 32/75) u čl. 20 je predviđeno da u upravljanju određenim poslovima u zavodu odnosno republičkom zavodu učestvuju: predstavnici osnivača društveno-političkih organizacija i drugih zainteresovanih organizacija i zajednica (predstavnici društvene zajednice). Sastav, broj i način učešća predstavnika društvene zajednice u upravljanju određenim poslovima zavoda utvrđuje se samoupravnim sporazumom između osnivača i zavoda. Sastav, način i broj učešća predstavnika društvene zajednice u upravljanju određenim poslovima Republičkog zavoda utvrđuje se samoupravnim sporazumom koji zaključuju Izvršno veće skupštine SR Srbije, odgovarajuća samoupravna interesna zajednica obrazovanja i vaspitanja i Republički zavod. U čl. 21. istog zakona navode se poslovi zavoda odnosno Republičkog zavoda u čijem upravljanju učestvuju predstavnici društvene zajednice.

Iste odredbe sadrže i drugi zakoni o organizacijama udruženog rada društvenih delatnosti ili privrednih delatnosti, čije se pojedine delatnosti ili poslovi proglašavaju za delatnosti ili poslove od posebnog društvenog interesa (na primer, Zakon o visokom školstvu, i dr.)

3. Drugi način organizovanja učešća predstavnika društvene zajednice u upravljanju delatnostima i poslovima od posebnog društvenog interesa ostvaruje se *osnivanjem posebnih organa* koji učestvuju u upravljanju organizacijama udruženog rada pored radničkog saveta odnosno drugog odgovarajućeg organa upravljanja organizacije udruženog rada. Tako, na primer, Zakonom o javnom informisanju SR Srbije („Službeni glasnik SRS”, br. 29/73) u čl. 52—56 regulisano je društveno upravljanje novinskim organizacijama, kao i radiodifuznim i delegiraju navedene zajednice i organizacije, s tim da do 1/3 članova vinu obrazuje se izdavački savet, a u radiodifuznoj organizaciji programski savet, kao organ društvenog upravljanja. U novinskoj organizaciji koja izdaje više novina, odnosno u radiodifuznoj organizaciji, koja u svom sastavu ima radio i televiziju ili emituje više radio programa, obrazuju se saveti za svaku novinu odnosno radio i televiziju i za svaki program. Aktom osnivača utvrđuje se način na koji društveno-političke zajednice i društveno-političke organizacije određenog područja mogu uticati na uređivačku politiku posebnih izdanja novina ili radiodifuznih programa namenjenih određenom području. Statutom novinske odnosno radio difuzne organizacije mogu se predvideti i drugi oblici društvenog uticaja na izdavanje novina odnosno emitovanje radio difuznog programa (čl. 52). Izdavački odnosno programski savet sačinjavaju članovi koje imenuje osnivač ili delegiraju društveno-političke zajednice i društveno-političke organizacije, organizacije udruženog rada i druge samoupravne organizacije ili imenuje osnivač i delegiraju navedene zajednice i organizacije s tim da do 1/3 članova bira radna zajednica novinske odnosno radio-difuzne organizacije, odnosno novina, radija i televizije. Aktom o osnivanju novinske odnosno radio difuzne organizacije, odnosno aktom o izdavanju novina utvrđuje se broj članova, sastav i način obrazovanja saveta (čl. 53). U daljim odredbama (čl. 54, 55 i 56) utvrđuje se nadležnost izdavačkog odnosno programskog saveta, kao organa društvenog upravljanja, a sem toga reguliše se i detaljnije rad izdavačkog odnosno programskog saveta.

Slične odredbe predviđene su i Zakonom SR Srbije o izdavačkoj delatnosti („Službeni glasnik SRS”, broj 39/73 i 18/74). S obzirom da je izdavačka delatnost delatnost od posebnog društvenog interesa (čl. 3 navedenog zakona), to se zakonom predviđa da u cilju obezbeđivanja posebnog društvenog interesa u izdavačkoj organizaciji se obrazuje programski savet (čl. 17). Programski savet čine odgovarajući broj članova radne zajednice, odnosno zbor radnih ljudi odgovarajuće organizacije i jednak broji predstavnika osnivača, zainteresovanih organa i organizacija udruženog rada iz oblasti privrede i društvenih delatnosti društveno-političkih organizacija i odgovarajućih samoupravnih organizacija i udruženja (predstavnicima društvene zajednice). Način na koji se obrazuje programski savet i trajanje mandata članova programskog saveta određuje se sporazumom izdavačke organizacije i os-

nivača. Ovim sporazumom utvrđuje se koje organizacije udruženog rada, društveno-političke organizacije, zainteresovani organi i profesionalna udruženja, i u kom broju delegiraju predstavnike društvene zajednice u programski savet, kao i broj predstavnika društvene zajednice, koje delegira odnosno imenuje osnivač. Ako društveno-politička zajednica nije osnivač izdavačke organizacije, sporazum se zaključuje uz saglasnost opštinske skupštine. Programski savet izdavačke organizacije donosi program i plan izdavačke delatnosti, vrši ocenu njihovog izvršavanja i učestvuje u imenovanju i razrešenju inokosnog poslovnog organa i urednika publikacije (čl. 20).

4. Ono što treba zapaziti u vezi sa učestvovanjem predstavnika društvene zajednice u upravljanju organizacijama koje vrše delatnost i poslove od posebnog društvenog interesa to je činjenica, da predstavnici društvene zajednice mogu da učestvuju u organu upravljanja organizacija udruženog rada ili u drugom odgovarajućem organu (programskom savetu, izdavačkom savetu, i sl.), samo kada su na dnevnom redu tog organa pitanja iz okvira delatnosti odnosno poslova koji su proglašeni za delatnosti odnosno poslove od posebnog društvenog interesa. Prema tome, predstavnici društvene zajednice ne mogu da učestvuju u organima upravljanja odnosno drugim organima organizacija udruženog rada o kojima je ovde reč, kada su na dnevnom redu sednica tih organa pitanja van okvira delatnosti ili poslova od posebnog društvenog interesa.

Druga činjenica koja se zapaža u vezi sa učestvovanjem predstavnika društvene zajednice u upravljanju organizacijama koje vrše delatnosti i poslove od posebnog društvenog interesa, to je da je broj predstavnika društvene zajednice, jednak po pravilu broju predstavnika izabranil iz reda radnika ili šta više da je broj predstavnika društvene zajednice i veći od broja predstavnika izabranih iz reda radnika organizacije (kao što je to, na primer, slučaj za izdavačkim odnosno programskim savetom u novinskim organizacijama, odnosno radiodifuznim organizacijama).

2. Davanje saglasnosti odnosno potvrde na samoupravne opšte ili pojedinačne akte

Društveni uticaj se ostvaruje i davanjem saglasnosti odnosno potvrde organa društveno-političkih zajednica na pojedine samoupravne opšte akte (i to na opšte akte u celini ili samo na pojedine delove samoupravnih opštih akata), kao i davanjem saglasnosti na pojedinačne samoupravne akte organizacija udruženog rada koje vrše delatnost ili poslove od posebnog društvenog interesa. Pojedinim republičkim odnosno pokrajinskim zakonima nije na jednoobrazan način ovo pitanje regulisano. Postoje razlike od organizacije do organizacije, što znači da se pojeđinim zakonima, kojima se reguliše pravni položaj pojedinih vrsta organizacija udruženog rada, između ostalog regulišu i pitanje davanja saglasnosti na određene samoupravne opšte i pojedinačne akte.

Pre svega, reupbličkim odnosno pokrajinskim ustavima je predviđeno da se zakonom može ovlastiti skupština društveno-političke

zajednice da daje saglasnost na odredbe samoupravnog sporazuma o udruživanju, statuta ili drugog samoupravnog akta organizacije udruženog rada koja vrši delatnost od posebnog društvenog interesa, koje su od značaja za ostvarivanje posebnog društvenog interesa u obavljanju delatnosti tih organizacija (vidi npr. čl. 49, stav 4, Ustava SR Srbije). To je npr. predviđeno čl. 9. Zakona SR Srbije o železnici („Službeni glasnik SRS”, br. 32/75). Isto tako članom 17. Zakona o železnici (32/75) se predviđa da statut Republičke zajednice za železnički saobraćaj potvrđuje Skupština SR Srbije.

Isto tako čl. 4. Zakona o vazduhoplovnim pristaništima („Službeni glasnik SRS”, broj 28/75) je predviđeno da na odredbe samoupravnog sporazuma o udruživanju u radnu organizaciju, odnosno složenu organizaciju udruženog rada, statuta osnovne organizacije udruženog rada, radne i složene organizacije i na odredbe višegodišnjih planova rada i razvoja ovih organizacija, koje su od značaja za ostvarivanje posebnog društvenog interesa u obavljanju poslova iz člana 3. navedenog zakona, daje saglasnost Skupština SR Srbije. U članu 17. Zakona o studentskim ustanovama („Službeni list SRS”, br. 26/68, 25/75), predviđeno je da osnivač ustanove daje mišljenje o predlogu statuta ustanova o pitanjima od značaja za poslove posebnog društvenog interesa, a Skupština SR Srbije daje saglasnost na odredbe statuta kojima se određuje učešće studenata i predstavnika društvene zajednice u upravljanju poslovima ustanove.

Zakonom o putevima („Službeni glasnik SRS”, br. 32/75) predviđeno je da Skupština SR Srbije pored ostaloga daje saglasnost na program razvoja magistralnih puteva za više godina, a skupština opštine daje saglasnost na program razvoja regionalnih, lokalnih i nekategorisanih puteva za više godina (čl. 17).

Dalje, pojedinim zakonima se predviđa i ovlašćenje skupštine odgovarajuće društveno-političke zajednice da daje saglasnost na odluke o imenovanju inokosnog poslovnog organa organizacije udruženog rada, odnosno druge organizacije. Tako, na primer, Zakonom SR Srbije o prosvetno-pedagoškoj službi (32/75), se predviđa da skupština odgovarajuće društveno — političke zajednice daje saglasnost o imenovanju inokosnog poslovnog organa zavoda, odnosno Republičkog zavoda (čl. 22.). Ovdje bi mogli da uvrstimo i slučaj davanja prethodne saglasnosti od strane nadležnog organa društveno-političke zajednice ili određene samoupravne interesne zajednice na odluku o promeni delatnosti organizacija udruženog rada koje obavljaju delatnosti ili poslove od posebnog društvenog interesa, a u slučajevima kad je to republičkim odnosno pokrajinskim zakonom predviđeno (član 414. stav 1 Zakona o udruženom radu).

3. Drugi oblici društvenog uticaja na vršenje delatnosti odnosno poslova od posebnog društvenog interesa

1. Sem izloženih oblika društvenog uticaja nad delatnostima i poslovima od posebnog društvenog interesa, republičkim ustavima (npr. čl. 49. Ustava SR Srbije, čl. 50—55. Ustava SR Hrvatske) predviđena je mogućnost da se zakonima, kao i odlukama skupštine uže društve-

no-političke zajednice predvide i drugi oblici društvenog uticaja na vršenje delatnosti odnosno poslova od posebnog društvenog interesa. U ove druge oblike društvenog uticaja moglo bi se uvrstiti, na primer:

- a) utvrđivanje osnova za korišćenje sredstava;
- b) utvrđivanje osnovnih uslova za sticanje dohotka i poslovanja;
- c) propisivanje opštih uslova i načina obavljanja pojedinih delatnosti ili poslova od posebnog društvenog interesa;
- d) predviđanje i posebnih prava i dužnosti organa društveno-političkih zajednica u pogledu razvojne politike organizacija udruženog rada, koje obavljaju delatnosti ili poslove od posebnog društvenog interesa;

e) predviđanje prava nadzora organa društveno-političkih zajednica nad organizacijama udruženog rada koje obavljaju delatnosti i poslove od posebnog društvenog interesa;

f) propisivanje posebnog postupka za imenovanje inokosnog poslovnog organa. U Ustavu SFRJ (čl. 104, stav 6), kao i u odgovarajućim odredbama republičkih i pokrajinskih ustava je predviđeno, da se zakonom mogu propisati i posebni uslovi i način imenovanja i razrešenja i posebna prava i dužnosti poslovnog organa u organizacijama udruženog rada koje vrše delatnost odnosno poslove od posebnog društvenog interesa. Na primer, Zakonom SR Srbije o zdravstvenim organizacijama se predviđa da se u postupku imenovanja inokosnog poslovnog organa najpre imenuje konkursna komisija koja je sastavljena od jednakog broja predstavnika radne organizacije, sindikata i predstavnika društvene zajednice, s tim da predstavnici društvene zajednice koji su u sastavu organa upravljanja zdravstvene organizacije učestvuju u odlučivanju inokosnog poslovnog organa;

g) Ustavom SR Hrvatske (čl. 55, stav 2) i Ustavom SR Srbije (čl. 49 stav 3) predviđena je mogućnost da se zakonom odredi i sudelovanje društveno-političke zajednice u imenovanju i razrešenju od dužnosti poslovnih organa organizacija udruženog rada, koje obavljaju delatnosti i poslove od posebnog društvenog interesa.¹⁾ i ²⁾

h) ustanovljavanje i posebne vrste *stručnog nadzora* nad radom određenih organizacija udruženog rada koje vrše poslove od posebnog društvenog interesa, s tim da stručni nadzor koji vrše posebne organizacije, predstavlja takođe i poseban vid društvenog uticaja na delatnost odnosno poslove od posebnog društvenog interesa.

¹⁾ U vezi sa ovim pravom organa društveno-političke zajednice interesantna je opaska I. Kraljević u članku: „Ustavni i zakonski problemi radnih organizacija koje obavljaju poslove i djelatnost od posebnog društvenog interesa“ („Naša zakonitost“, br. 2/71). Autor primećuje da tendencije koje se u provođenju navedene norme javljaju predstavljaju u svojoj suštini povezivanje državne administracije preko direktnog s administracijom radne organizacije. Po mišljenju autora to društveno ovlašćenje društveno-političke zajednice odudara od samoupravnih tendencija što postoje unutar radne organizacije ili izvan nje. Stoga autor postavlja pitanje kakav je to poseban društveni interes, koji društveno-politička zajednica može u današnjim uvjetima samoupravljanja ostvariti preko direktora radne organizacije javne službe.

²⁾ Na primer, „Zakonom SR Srbije (29/73) je predviđeno (član 23) da saglasnost na akt imenovanju inokosnog poslovnog organa izdavačke organizacije daje izdavač.

2. Treba dodati da i skupština opštine može svojim statutom odnosno odlukom zasnovanom na zakonu da proglasi pojedine delatnosti ili poslove od posebnog društvenog interesa, kao i da predvidi određene oblike društvenog uticaja na te delatnosti odnosno poslove. Tako, na primer, statutom opštine Niš iz 1974. godine (član 100) pored ostaloga se predviđa da skupština opštine ima u odnosu na organizacije udruženog rada koje obavljaju delatnost od posebnog društvenog interesa naročito sledeća prava:

(1) daje saglasnost na: a) izbor inokosnog poslovnog organa; b) na perspektivan plan razvoja; c) na cene komunalnih usluga; d) na godišnji plan organizacije; e) na deo statuta organizacije koji se odnosi na obavljanje delatnosti od posebnog društvenog interesa, i f) na odluke o udruživanju i reorganizaciji organizacija udruženog rada;

((2) društvenim dogovorom utvrđuje se način i obim učešća predstavnika društvene zajednice i skupštine opštine u upravljanju organizacijom udruženog rada, koja obavlja delatnost od posebnog interesa za opštinu i međusobna prava i dužnosti;

(3) ako utvrdi da je to od interesa za opštinu, skupština opštine može propisati da se više radnih organizacija koje obavljaju komunalne delatnosti od posebnog društvenog interesa organizuju kao poslovne zajednice na nivou grada ili opštine (član 101 statuta).

B. Vršenje društvenog uticaja u odnosu na samoupravne interesne zajednice

Ako se pak radi o *samoupravnim interesnim zajednicama* u tom slučaju zakonom kojim se reguliše pravni položaj samoupravne interesne zajednice pored ostalog se i predviđaju pojedini oblici društvenog uticaja na delatnosti ili poslove samoupravnih interesnih zajednica koji su proglašeni zakonom za delatnosti ili poslove od posebnog društvenog interesa. Neke od zakona SR Srbije kojima je regulisan pravni položaj određenih samoupravnih interesnih zajednica naveli smo već napred.

U svim zakonima koji regulišu pravni položaj pojedinih vrsta samoupravnih interesnih zajednica po pravilu se navodi da je delatnost samoupravnih interesnih zajednica od posebnog društvenog interesa. U navedenim zakonima se isto tako navode pojedine vrste društvenog uticaja u odnosu na delatnost samoupravnih interesnih zajednica, kao delatnost od posebnog društvenog interesa. Pojedini zakonima se predviđa da nadležni organi društveno-političkih zajednica mogu da vrše sledeće forme uticaja, i to:

(1) davanje saglasnosti odnosno potvrđivanje samoupravnog sporazuma o osnivanju samoupravne interesne zajednice; na primer, u čl. 98. Zakona o socijalnoj zaštiti („Službeni glasnik SR Srbije” br. 48/74), predviđeno je da skupština opštine potvrđuje samoupravni sporazum o osnivanju opštinske zajednice socijalne zaštite;

(2) skupština odgovarajuće društveno-političke zajednice potvrđuje odnosno daje saglasnost na statut samoupravne interesne zajed-

nice (npr. čl. 98. Zakona o socijalnoj zaštiti 48/74 — predviđeno je da skupština opštine potvrđuje statut opštinske zajednice socijalne zaštite);

(3) davanjem saglasnosti od strane skupštine odgovarajuće društveno-političke zajednice na odluku o imenovanju inokosnog poslovnog organa samouprane interesne zajednice. (npr. čl. 96. Zakona o socijalnoj zaštiti SR Srbije — 48/74 — predviđeno je da skupština opštinske zajednice socijalne zaštite imenuje inokosni poslovodni organ uz saglasnost skupštine opštine; ako je zajednica osnovana za teritoriju dve ili više opština, saglasnost daju skupštine opština za čiju je teritoriju osnovana zajednica;

(4) ako se radi o određenim delatnostima odnosno poslovima samoupravne interesne zajednice od posebnog društvenog interesa u takvom slučaju zakonom odnosno na zakonu zasnovanom odlukom skupštine društveno-političke zajednice može se utvrditi *obaveza osnivanja* odnosno osnovati samoupravna interesna zajednica (čl. 58 stav 1 Ustava SFRJ).

(5) zakonom odnosno na zakonu zasnovanom odlukom skupštine društveno-političke zajednice mogu se utvrditi načela za organizaciju samoupravne interesne zajednice kada su određene delatnosti odnosno poslovi takve zajednice od posebnog društvenog interesa, a isto tako mogu se utvrditi i načela za međusobne odnose u takvoj samoupravnoj interesnoj zajednici i propisati obaveza plaćanja doprinosa toj zajednici (čl. 58 stav 1 Ustava SFRJ);

(6) delatnosti odnosno poslove za koje zakonom ili na zakonu zasnovanom odlukom skupštine društveno-političke zajednice utvrđeno da su od posebnog društvenog interesa, samoupravna interesna zajednica dužna je da obavlja na način utvrđen zakonom, odnosno odlukom skupštine društveno-političke zajednice (čl. 58, stav 2 Ustava SFRJ);

(7) Skupština društveno-političke zajednice može u slučaju kada se u samoupravnoj interesnoj zajednici koja obavlja određenu delatnost odnosno poslove koji su od posebnog društvenog interesa, ne donese odluka o pitanju od kojeg bitno zavisi rad interesne zajednice, pod uslovima i po postupku koji su propisani zakonom, doneti odluku kojom se privremeno rešava to pitanje (čl. 59, stav 1 Ustava SFRJ);

(8) Ustavom je predviđena i mogućnost da se prema samoupravnoj interesnoj zajednici preduzimaju zakonom utvrđene mere u slučajevima i pod uslovima pod kojima se takve mere mogu preduzeti i prema organizacijama udruženog rada (čl. 59, stav 2. Ustava SFRJ). Privremene mere prema organizacijama udruženog rada predviđene su čl. 130. Ustava SFRJ, a detaljnije odredbe o tome propisane su Zakonom o udruženom radu;

(9) Pojednim zakonima predviđaju se i drugi posebni oblici društvenog uticaja u odnosu na delatnosti samoupravnih interesnih zajednica koje su proglašene kao delatnosti od posebnog društvenog interesa.

IV — Osvrt na navedene oblike društvenog uticaja u odnosu na delatnosti odnosno poslove koji su proglašeni delatnostima odnosno poslovima od posebnog društvenog interesa

1. Povodom pojedinih oblika vršenja određenog uticaja u odnosu na delatnosti ili poslove od posebnog društvenog interesa odnosno povodom intervencija koju vrše ovlašćeni organi društveno-političke zajednice pojavljuje se kao sporno pitanje u vezi sa davanjem saglasnosti nadležnog organa društveno-političke zajednice na pojedine opšte ili pojedinačne samoupravne akte organizacija udruženog rada koje vrše delatnosti odnosno poslove od posebnog društvenog interesa. Naime, kada su zakonom predviđena određena ovlašćena nadležnog organa društveno-političke zajednice u pogledu davanja potvrde ili saglasnosti na pojedine samoupravne opšte akte u celini, ili na njihove delove, samoupravni opšti akt stupa na snagu u roku predviđenom zakonom ili statutom, računajući taj rok od dana davanja potvrde odnosno saglasnosti. Prema tome, bez davanja potvrde odnosno saglasnosti na samoupravni opšti akt organizacije udruženog rada ili samoupravne interesne zajednice nema punovažnog samoupravnog opšteg akta.

2. Ako bi organizacija udruženog rada smatrala da je uskraćivanjem davanja potvrde odnosno saglasnosti na samoupravni opšti pravni akt povređeno njeno samoupravno pravo na donošenje samoupravnih opštih akata, ona može da koristi pravna sredstva pred nadležnim organom za zaštitu svojih samoupravnih prava. Postavlja se pitanje, koji bi to bio nadležni organ kod koga bi organizacija udruženog rada mogla da traži zaštitu svojih samoupravnih prava. U vezi sa ovim spornim pitanjem postoje više mišljenja koja se mogu svesti uglavnom na tri rešenja, tj. pitanje zaštite samoupravnih prava organizacije udruženog rada u ovakvom slučaju prema pojedinim gledištima može se rešiti na tri načina, i to:

a) Pre svega može se poći od stava, da u ovom slučaju organ koji daje potvrdu odnosno saglasnost na samoupravni opšti akt ustvari predstavlja takvog subjekta koji učestvuje u donošenju samoupravnog rada. Prema tome, može se poći od stava da se ovde radi o složenom samoupravnom opštem aktu u čijem donošenju učestvuje pored organizacija udruženog rada i organ društveno-političke zajednice u vidu davanja potvrde odnosno saglasnosti na odgovarajući samoupravni opšti akt. Stoga, ukoliko organ društveno-političke zajednice odbije da da potvrdu ili saglasnost na odgovarajući samoupravni opšti akt, u takvom slučaju organizacija udruženog rada može tražiti zaštitu svojih samoupravnih prava kod nadležnog ustavnog suda (republičkog odnosno pokrajinskog ustavnog suda ili Ustavnog suda Jugoslavije), a u cilju poništavanja odnosno ukidanja nezakonitog odgovarajućeg organa društveno-političke zajednice. Treba istaći da je u dosadašnjoj praksi bilo izvesnih odluka republičkih ustavnih sudova, kojima su ustavni sudovi prihvatili nadležnost za rešavanje ovakvih sporova koji su proizašli iz odbijanja organa društveno-političke zajednice da da potvrdu odnosno saglasnost na odgovarajući samoupravni opšti akt organizacije udruženog rada.

b) Pri rešavanju navedenog spornog pitanja može se poći i od stava da nadležni organ društveno-političke zajednice odbijanjem da da potvrdu odnosno saglasnost na samoupravni opšti akt organizacije udruženog rada ustvari donosi negativni pojedinačni pravni akt i to u svojstvu organa koji vrši kontrolu nad zakonitošću rada organizacije udruženog rada. Što se tiče karaktera ovog pojedinačnog pravnog akta kojim nadležni organ društveno-političke zajednice uskraćuje davanje potvrde odnosno saglasnosti, i ovde su moguća dva mišljenja, i to:

aa) može se poći od gledišta da se ovde radi o pojedinačnom pravnom aktu koji ima karakter akta iz čl. 66. Zakona o upravnim sporovima, pa prema tome organizacija udruženog rada koja smatra da je takav akt nezakonit, može upotrebiti pravno sredstvo iz navedenog člana Zakona o upravnim sporovima. Prema tome, ovde se radi o tome, da je nadležni organ društveno-političke zajednice odbijanjem davanja potvrde ili saglasnosti svojim pojedinačnim pravnim aktom povredio pravo samoupravljanja organizacija udruženog rada, zbog čega organizacija udruženog rada može da upotrebi pravna sredstva iz čl. 66. Zakona o upravnim sporovima;

bb) postoji i gledište da pojedinačni pravni akt organa društveno-političke zajednice kojim se odbija davanje potvrde odnosno saglasnosti na samoupravni opšti akt organizacije udruženog rada ima karakter upravnog akta, zbog čega postoji i mišljenje da se protivu ovog upravnog akta mogu da upotrebe i zakonom predviđena pravna sredstva. Uglavnom ovde je moguće da se pokrene upravni spor kod nadležnog suda koji je ovlašćen za rešavanje upravnih sporova.

S obzirom da je u praksi već bilo ovakvih slučajeva i da su neki republički ustavni sudovi prihvatili nadležnost za rešavanje sporova koji proističu iz odbijanja nadležnog organa društveno-političke zajednice da da potvrdu ili saglasnost na samoupravni opšti akt organizacije udruženog rada, i s obzirom da se izgleda ovde radi o učešću nadležnog organa društveno-političke zajednice u donošenju samoupravnog opšteg akta, s obzirom da bez potvrde odnosno saglasnosti odgovarajućeg organa društveno-političke zajednice i ne može biti donet samoupravni opšti akt organizacije udruženog rada, to smo mišljenja da bi najcelishodnije bilo da se prihvati prvo gledište u slučaju kada nadležni organ društveno-političke zajednice odbije da da potvrdu ili saglasnost na samoupravni opšti akt organizacije udruženog rada, ma da ima osnova da se prihvati i gledište po kome je ovde reč o pojedinačnom pravnom aktu.

3. Drukčije se, međutim, postavlja pitanje kada se radi o davanju potvrde ili saglasnosti na pojedinačni akt organizacije udruženog rada (na primer, na odluku o imenovanju inokosnog poslovnog organa odnosno na druge odgovarajuće pojedinačne akte organizacije udruženog rada). U ovakvom slučaju moguća su dva gledišta:

a) može se poći od stava da se ovde radi o pojedinačnom aktu organa društveno-političke zajednice kojim se uskraćuje davanje potvrde odnosno saglasnosti na pojedinačni akt organizacije udruženog rada i da se u takvom slučaju može da koristi sredstvo iz čl. 66. Zakona o upravnim sporovima ili;

b) može se poći od stava da se ovde radi o upravnom aktu organa društveno-političke zajednice, kojim odbija da da potvrdu ili saglasnost na pojedinačni akt organizacije udruženog rada, pa prema tome da se protiv upravnog akta mogu da upotrebe odgovarajuća pravna sredstva predviđena Zakonom o opštem upravnom postupku Zakonom o upravnim sporovima, tj. da se protiv upravnog akta nadležnog organa društveno-političke zajednice može da izjavi žalba (ona je to pravno moguće) odnosno može da pokrene upravni spor.

Čini se da bi pravilnije gledište bilo, da se zauzme stav po kome akt nadležnog organa društveno-političke zajednice, kojom on odbija da da potvrdu ili saglasnost na pojedinačni akt organizacije udruženog rada ima karakter pojedinačnog akta iz čl. 66. Zakona o upravnim sporovima. Tom odredbom je predviđeno pravo svakog fizičkog i pravnog lica, da u slučaju kada smatra da mu je konačnim pojedinačnim aktom povređeno ustavom zajamčeno pravo a nije predviđena druga sudska zaštita, da zahteva od nadležnog suda zaštitu tog prava ili slobode. Za upotrebu pomenutog pravnog sredstva potrebno je prema tome, da postoji pojedinačni akt državnog organa donet van upravnog postupka, da je akt konačan (tj. da se protiv takvog akta ne može upotrebiti redovno pravno sredstvo da je redovno pravno sredstvo protiv prvostepen akt već upotrebljeno) i da je konačnim pojedinačnim aktom povređeno ustavom zajamčeno pravo pojedinca, pravnog lica ili druge stranke. Sem pozitivnih uslova potrebno je da bude ispunjen i negativan uslov, koji se sastoji u tome da za zaštitu prava samoupravljanja ili drugih prava i sloboda garantovanih ustavom nije predviđena druga sudska zaštita.

Međutim, u zakonodavnoj praksi ima slučajeva, gde se zakonom predviđa mogućnost izjavljivanja žalbe protivu akta organizacije udruženog rada koji je odbijeno davanje saglasnosti od strane organa uprave odgovarajuće društveno-političke zajednice, s tim da se žalba izjavljuje višem državnom organu. Takav jedan slučaj predviđen je čl. 37. Zakona SR Srbije o železnicama (32/70), gde se najpre predviđa da se ukrštanjem železničke pruge sa javnim putevima izvodi njegovim svodenjem na najneophodniji broj usmeravanjem dva ili više javnih puteva na zajedničkom mestu ukrštanja (stav 1). Ukrštanje železničke pruge sa nekategorisanim putevima izvodi se usmeravanjem tih puteva na najbliži javni put, koji se ukršta sa odnosnom prugom. Ako to nije moguće, treba međusobno povezati nekategorisane puteve i izvesti njihovo ukrštanje sa prugom na zajedničkom mestu (stav 2). Zajedničko mesto ukrštanja iz stava 2. ovog člana određuje investitor pruge u sporazumu sa zainteresovanim organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama, a u saglasnosti sa opštinskim organom uprave nadležnim za saobraćaj (stav 3). Protiv akta ovog organa iz stava 3. može se izjaviti žalba republičkom odnosno pokrajinskom organu uprave nadležnom za saobraćaj. Iz ovako formulisane odredbe stava 4. čl. 37 navedenog zakona ne može se jasno odrediti o čijem aktu se radi, odnosno protiv čijeg akta se može izjaviti žalba: da li protiv akta koji donosi investitor pruge u sporazumu sa zainteresovanim or-

organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama, a u saglasnosti sa opštinskim organom uprave nadležnim za saobraćaj, ili protiv akta opštinskog organa uprave nadležnog za saobraćaj, kojim ovaj organ nije dao saglasnost na akt investitora.

Ako se radi o aktu investitora pruge koji je on doneo u sporazumu sa zainteresovanim organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama, a u saglasnosti sa opštinskim organom uprave nadležnim za saobraćaj postavlja se pitanje ko ima prava, žalbe, ako su svi učesnici u donošenju akta bili saglasni. Ipak izgleda da je pravilno tumačenje odredbe stava 4 čl. 37 u tom smislu, da se žalba može da izjavi protivu akta opštinskog organa uprave nadležnog za saobraćaj koji je odbio da dá saglasnost na akt investitora, kojim je investitor pruge odredio u sporazumu sa zainteresovanim organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama zajedničko mesto ukrštanja. Istovremeno iz odredbe stava 4. čl. 37. može da se zaključi, da akt opštinskog organa uprave nadležnog za saobraćaj, kojima odbija davanje saglasnosti ima karakter *upravnog akta*, zbog čega je i predviđeno da se protivu tog akta može da izjavi žalba republičkom odnosno pokrajinskom organu uprave nadležnom za saobraćaj. A protiv akta republičkom odnosno pokrajinskog organa uprave nadležnog za saobraćaj, koji je donet povodom žalbe, može se pokrenuti upravni spor kod nadležnog suda.

U svakom slučaju može se zaključiti, da akt organa društveno-političke zajednice, kojim se odbija davanje saglasnosti ili potvrde na pojedinačni akt organizacije udruženog rada ili druge samoupravne organizacije ili zajednice ima karakter pojedinačnog akta (bilo karakter akta iz čl. 66. Zakona o upravnim sporovima ili karakter upravnog akta), s tim da se protiv konačnog pojedinačnog akta može da traži sudska zaštita kod nadležnog suda u smislu čl. 66. Zakona o upravnim sporovima, odnosno da se protiv konačnog upravnog akta može da pokrene upravni spor kod nadležnog suda. U oba slučaja biće nadležan isti sud koji će u oba slučaja da rešava spor po Zakonu o upravnim sporovima, odnosno shodno odredbama Zakona o upravnim sporovima.

U vezi sa davanjem saglasnosti na samoupravne opšte akte pojavljuje se još jedno sporno pitanje: naime, postavlja se pitanje da li je celishodno da se u pojedinim zakonima predviđa davanje saglasnosti od strane skupštine društveno — političke zajednice na statut u celini. Naime, ima odredaba koje predviđaju da se daje saglasnost samo na pojedine delove statuta koji se odnose na delatnost ili poslove od posebnog društvenog interesa, i u nekim zakonima se predviđa mogućnost davanja saglasnosti na statut u celini. Izgleda da se ovde radi više o nepreciznosti pravnog propisa koji predviđa takvu odredbu, jer svakako statut sadrži niz drugih odredaba koje nemaju karakter vršenja delatnosti ili poslova od posebnog društvenog interesa, pa stoga se i ne vidi dovoljno opravdanje za intervenciju skupštine društveno-političke zajednice u odnosu na sve odredbe statuta odnosno na statut u celini. Prema tome, izgleda da se radi više o nepreciznosti pravnog propisa, nego o potrebi da se saglasnost daje na statut u celini.

4. Dalje, u pojedinim zakonima se predviđa ovlašćenje za skupštinu odgovarajuće društveno-političke zajednice da daje saglasnost samo na statut organizacije udruženog rada, a ne i na samoupravni sporazum osnovnih organizacija udruženog rada o udruživanju u radnu organizaciju (doduše ima izvesnih zakona koji predviđaju i takve odredbe, ali ima i zakona koji takve odredbe ne predviđaju). I ovde se izgleda radi o nepreciznom regulisanju materije, jer bi svakako bilo pravilnije da se najpre daje saglasnost odgovarajućeg organa društveno-političke zajednice na samoupravni sporazum osnovnih organizacija o udruživanju u organizaciju udruženog rada, a ne samo na statut kada su već samoupravnim sporazumom o udruživanju regulisana mnoga pitanja, koja statut i ne reguliše, a koja svakako tangiraju i posebni društveni interes.

5. Dalje pitanje koje se postavlja u vezi sa davanjem saglasnosti od strane organa društveno-političke zajednice na samoupravni opšti ili pojedinačni akt jeste pitanje *obima ocene* od strane organa koji daje saglasnost odnosno potvrdu. Iz same institucije davanja potvrde odnosno saglasnosti proizilazi zaključak da organ koji daje potvrdu ili saglasnost može da ocenjuje kako pitanje zakonitosti, tako i pitanje celishodnosti samoupravnog opšteg ili pojedinačnog akta na koji daje potvrdu ili saglasnost. Svođenje prava organa društveno-političke zajednice da prilikom davanja potvrde ili saglasnosti ocenjuju samo pitanje zakonitosti imalo bi za posledicu sužavanje obima prava ovakvog organa, što se čini da nije u skladu sa intencijama odredaba ustava koji su predvideli instituciju davanja potvrde odnosno saglasnosti na samoupravne opšte ili pojedinačne akte organizacija udruženog rada odnosno samoupravnih interesnih zajednica.

6. Još jedno sporno pitanje se postavlja u vezi sa davanjem potvrde odnosno saglasnosti na samoupravne opšte ili pojedinačne akte organizacije udruženog rada. U mnogim zakonima koje smo naveli, ne navodi se rok koji bi predviđao obavezu nadležnog organa društveno-političke zajednice, da se u tom roku izjasni da li daje potvrdu ili saglasnost ili odbija potvrdu ili saglasnost. Ranijim zakonom o preduzećima odnosno zakonom o ustanovama taj rok je bio određen za organ koji je davao potvrdu odnosno saglasnost, na period od 30 dana. Stoga se čini potrebnim da se pojedinim zakonima koji predviđaju davanje potvrde odnosno saglasnosti od strane organa društveno-političkih zajednica na samoupravne opšte ili pojedinačne akte organizacija udruženog rada i samoupravnih interesnih zajednica odredi i rok u kome taj organ društveno-političke zajednice treba da se izjasni. Bilo bi možda celishodno, da se predvide i posledice u slučaju ćutanja organa društveno-političke zajednice, odnosno u slučaju da se organ društveno-političke zajednice ne izjasni u roku od 30 dana.

7. U vezi sa *učešćem predstavnika društvene zajednice* u organima upravljanja organizacija udruženog rada koje vrše delatnosti ili poslove od posebnog društvenog interesa postavlja se više pitanja:

U vezi sa strukturom predstavnika društvene zajednice postavlja se pitanje kome treba dati prevagu u toj strukturi: da li prevagu treba dati predstavnicima zainteresovanih korisnika usluga organizacija udruženog rada u pitanju, ili treba dati prevagu predstavnicima društve-

no-političke zajednice odnosno predstavnicima odgovarajućih društveno-političkih organizacija. Izgleda da se ovde radi o pitanju ko je više zainteresovan za rad ovakvih organizacija udruženog rada: da li neposredni korisnici ili organizacija udruženog rada kojima pripadaju korisnici usluga ili organi društveno-političkih zajednica koji iz opšteg prava da vrše kontrolu imaju pravo i da vrše ovaj oblik kontrole nad organizacijama udruženog rada. Izgleda da treba dati prevagu korisnicima usluga odnosno organizacijama udruženog rada kojima pripadaju korisnici, pa stoga se čini pravilnim zaključak, da bi u okviru broja predstavnika društvene zajednice u većoj meri trebalo da učestvuju predstavnici organizacija udruženog rada odnosno građana koji su neposredno zainteresovani za rad odgovarajuće organizacije udruženog rada odnosno čiji se korisnici neposredno koriste uslugama takve organizacije.

U vezi sa izborom predstavnika društvene zajednice koji učestvuju u organu upravljanja organizacija udruženog rada koja vrši delatnost ili poslove od neposrednog društvenog interesa pojavljuje se i potreba da se izbor predstavnika društvene zajednice vrši na osnovu delegatskog sistema i da bi u tom pravcu trebalo izvršiti i odgovarajuće promene u pravnim propisima.

8. Čine se interesantnim i dileme koje je navela u svom članku Koveljka Romanić (vidi članak: Ostvarivanje društvenog uticaja na organizaciju udruženog rada koje vrše delatnosti od posebnog društvenog interesa — „Opština” broj 8/9/75), a u vezi sa paralelnim postojanjem samoupravnih interesnih zajednica i svih postojećih oblika društvenog uticaja. Drugarica Romanić smatra da ovakvo postojanje samoupravnih interesnih zajednica, kao i postojećih oblika društvenog uticaja ima elemente preorganizanosti, zbog čega se ona i pita, da li je primaran uticaj neposrednih korisnika ili su pak primarni razni posrednički oblici uticaja (strana 119). Zbog toga i predlaže, da bi ove dileme trebalo rešiti na određene načine: naime, prema njenom mišljenju učešće predstavnika društvene zajednice u upravljanju određenim poslovima trebalo bi po pravilu isključiti iz organizacija udruženog rada koje su na osnovu zakona obavezne članice odgovarajućih interesnih zajednica. Isključivanjem učešća i uticaja predstavnika društvene zajednice i skupštine društveno-političke zajednice trebalo bi da bude prvenstveno u korist jačanja samoupravnog sporazumevanja i društvenog dogovaranja. Pri svem tom drugarica Romanić smatra, da institut predstavnika društvene zajednice u upravljanju određenim poslovima u organizacijama udruženog rada od posebnog društvenog interesa treba zadržati u oblastima u kojima nisu obrazovane samoupravne interesne zajednice ili se radi o pitanjima o kojima zbog njihove prirode i načina odlučivanja nije moguće odlučivati samoupravnim sporazumevanjem i društvenim dogovoranjem ili instrumentima skupštine društveno-političke zajednice (uglavnom se imaju u vidu novinske, izdavačke i radiodifuzne organizacije, u kojima postoje posebni saveti kao organi društvenog upravljanja — izdavački i programski savet).

Svakako je tačna postavka drugarice Romanić da primarni uticaj na rad organizacija koje vrše poslove od posebnog društvenog interesa treba dati neposrednim interesentima i korisnicima. Međutim,

postavlja se pitanje da li uticaj neposrednih interesenata i korisnika dolazi uvek efektivno do izražaja kod svake organizacije koja je inače po zakonu ili na osnovu zaključenog sporazuma član odgovarajuće samoupravne interesne zajednice. Čini se da se taj uticaj neposrednih korisnika u ovom smislu ne oseća u dovoljnoj meri. Stoga polazeći od potrebe primarnosti uticaja neposrednih interesenata i korisnika na rad organizacije koje vrše poslove od neposrednog društvenog interesa može se zaključiti, da naročito u slučajevima kada nisu osnovane jedinice u samoupravnim interesnim zajednicama, treba tako organizovati učešće predstavnika društvene zajednice u vršenju društvenog uticaja, da među tim predstavnicima većina bude iz reda neposrednih interesenata i korisnika. U ovakvom slučaju su opravdani predlozi drugarice Romanić da se postojeća rešenja društvenog uticaja dograde u pogledu načina delegiranja predstavnika društvene zajednice (a naročito predstavnika neposrednih interesenata i korisnika) i u pogledu odgovornosti izabranih predstavnika, kako u odnosu na organe društveno-političke zajednice, tako i u odnosu na organizacije koje su delegirane.

V — Da li ostvarivanje posebnog društvenog interesa ima za posledicu ograničavanje samoupravnih prava organizacije udruženog rada i samoupravnih interesnih zajednica

Izloženi oblici forme društvenog uticaja u odnosu na delatnost ili poslove od posebnog društvenog interesa kod odgovarajućih organizacija udruženog rada odnosno samoupravnih interesnih zajednica nesumnjivo u izvesnom smislu ograničavaju samoupravna prava radnih ljudi u poređenju sa samoupravnim pravima radnih ljudi u drugim organizacijama koje ne vrše delatnosti odnosno poslove od posebnog društvenog interesa. U vezi sa ovim problemom dr Leo Geršković u jednom članku (Dr Leo Geršković: U upravljanje organizacijama koje vrše delatnosti od posebnog društvenog uticaja i njihov odnos prema interesnim i društvenim političkim zajednicama, Zagreb, prosinac, 1966 godine) izražava mišljenje, da su u to vreme niz delatnosti naročito onih iz oblasti saobraćaja, komunikacija, komunalnih službi, stambene izgradnje, koje su od posebnog interesa za društvo i to daleko više nego niz delatnosti iz oblasti obrazovanja i kulture, politička praksa i zakonodavstvo identificirali dobrim delom sa ostalim delatnostima i sistemom upravljanja tim delatnostima, zadržavajući samo određeno normiranje delatnosti (železnički i zračni saobraćaj) ili uticaj na formiranje cena (koji postoji u drugim područjima privrede). Tim kursom u našem zakonodavstvu i političkoj praksi su takve delatnosti po prirodi monopolističke ustvari „privatizirane“ na kolektivnoj osnovi radničkog samoupravljanja i postale nova vlast u društvu nad građanima. Opravdanje za takvu politiku nad tim organizacijama nalazi se u ostvarivanju radničkog samoupravljanja i potrebe uspostavljanja ekonomskih odnosa i jednakog društveno-ekonomskog položaja radnika u tim delatnostima. Međutim, dr L. Geršković smatra da dosledno uspostavljanje jednakog društveno-ekonomskog položaja i radničkog samoupravljanja ne sprečava određene diferencirane društvene

odnose, koji će onemogućiti uspostavljanje monopolističke društvene vlasti organizacija nad građanima. Politička praksa, prema dr Gerškoviću, imala je opravdani cilj da u ove oblasti unese ekonomske odnose, ali ih radi nesagledavanja njihovih specifičnih odnosa dovela u takav monopolistički položaj, da baš tim putem neće postići ni ekonomski cilj. Dr Leo Geršković smatra da je uz sva nastojanja u ovim organizacijama najmanje razvijeno radničko samoupravljanje i samoraspedela dohotka. U tim organizacijama ima centralna administracija najveću vlast i radne jedinice su najmanje razvijene.

Zbog toga dr Geršković predlaže i posebne mere odnosno principe na kojima bi trebalo organizovati navedene organizacije udruženog rada. Ustvari njegov predlog je išao za uspostavljanjem posebnog društvenog uticaja u odnosu na ove organizacije koje vrše delatnost ili poslove od posebnog društvenog interesa. Naročito se on zalagao za jači uticaj neposrednih korisnika usluga navedenih organizacija. Prema tome, kada je reč o organizacijama koje vrše delatnost ili poslove od posebnog društvenog interesa imaju se u vidu organizacije koje pretežno imaju monopolistički karakter i čija je delatnost od vitalnog značaja za građane, za organizacije udruženog rada, odnosno za društvenu zajednicu uopšte, zbog čega se i nužno nameće potreba da društvena zajednica putem odgovarajućih instrumenata treba da vrši jači društveni uticaj u odnosu na te organizacije, nego što normalno društvena zajednica vrši uticaj u odnosu na druge organizacije udruženog rada koje ne vrše poslove od posebnog društvenog interesa.

Prema tome, ukoliko se izvesna samoupravna prava radnika u organizacijama udruženog rada koje vrše delatnosti ili poslove od posebnog društvenog interesa u izvesnom stepenu ograničena u poređenju sa odgovarajućim samoupravnim pravima radnika u drugim organizacijama, ta ograničenja se vrše u cilju obezbeđivanja pravilnog ostvarivanja prava korisnika usluga koje vrše navedene organizacije udruženog rada odnosno samoupravne interesne zajednice. Međutim, u odredbama ustava (npr. čl. 49 Ustava SR Srbije) izričito se naglašava da se radnicima u organizacijama udruženog rada koje vrše delatnosti odnosno poslove od posebnog društvenog interesa ne mogu ograničavati prava zajemčena ustavom koja se odnose na rad i upravljanje društvenim sredstvima, uređivanje međusobnih odnosa u radu i sticanje ličnih dohodaka. Prema tome, po pravilu, navedene forme odnosno oblici društvenog uticaja ne mogu ograničavati neotuđiva prava radnika o kojima je reč u Ustavu SFRJ odnosno u odgovarajućim odredbama republičkih i pokrajinskih ustava.

Dr SLAVOLJUB POPOVIĆ, professeur
à la Faculté de droit de Niš

LES ORGANISATIONS DE TRAVAIL ASSOCIÉ ET LES COMMUNAUTÉS QUI EXERCENT LES AFFAIRES D'UN INTÉRÊT SOCIAL PARTICULIER

— R é s u m é —

Dans son article l'auteur traite surtout la question de l'influence sociale sur les organisations et les communautés qui exercent les affaires d'un intérêt social particulier.

Par la Constituion de la République Socialiste Fédérative de Yougoslavie et par les constituions des républiques fédérées et des provinces autonomes il est prévu que les affaires d'un intérêt social particulier peuvent être déterminées par la loi ou par la décision de l'assemblée de la communauté socio-politique basée sur la loi. Cependant, par la Constituion de la RSF de Yougoslavie de 1974 certaines activités sont proclamées en tant qu'activités d'un intérêt social particulier (par exemple, les intérêt du domaine du système social des informations sont d'un intérêt social particulier).

Les républiques fédérées et les provinces autonomes ont proclamé par leurs lois une série d'activités et affaires en tant qu'activités et affaires d'un intérêt social particulier. Ainsi, par exemple, par plusieurs lois relatives aux communautés d'intérêts autogestionnaires les républiques fédérées et les provinces autonomes ont proclamé les activités déterminées en premier lieu de certaines communautés d'intérêts autogestionnaires, en tant qu'activités c'est-à-dire affaires d'un intérêt social déterminé (par exemple, les communautés d'intérêts autogestionnaires de l'instruction et de l'éducation, les communautés d'intérêts autogestionnaires de la culture, les communautés d'intérêts autogestionnaires de la culture physique, les communautés d'intérêts autogestionnaires de l'assurance santé, les communautés d'intérêts autogestionnaires de la protection des enfants, les communautés d'intérêts autogestionnaires de la protection sociale, etc.).

En outre, par une série d'autres lois des républiques fédérées et des provinces autonomes, il est prévu que certaines affaires ou activités sont proclamées comme affaires et activités d'un intérêt social particulier.

Dans son travail l'auteur a d'abord souligné les principes qui sont valables pour l'exercice des activités ou affaires d'un intérêt social particulier, ensuite il a effectué une analyse détaillée des diverses sortes de l'exercice de l'influence sociale. L'influence sociale sur les activités c'est-à-dire affaires mentionnées est effectuée de plusieurs manières, à savoir: a) par la participation des représentants des fondateurs, des communautés socio-politiques, des organisations socio-politiques, des bénéficiaires des services et des autres organisations et communautés intéressées dans la gestion des activités et affaires d'un intérêt social particulier; u) par le consentement donné de la part de l'assemblée de la communauté socio-politique correspondante aux dispositions déterminées des accords autogestionnaires et des autres actes généraux autogestionnaires, ainsi que par le consentement donné aux actes particuliers déterminés des organisations de travail associé, qui exercent les activités ou affaires d'un intérêt social particulier; c) par l'exercice des autres formes de l'influence sociale à l'égard des activités ou affaires d'un intérêt social particulier.

L'auteur a ensuite effectué l'analyse de l'influence sociale sous forme de participation des représentants de la communauté sociale dans les activités ou affaires d'un intérêt social particulier c'est-à-dire dans l'exercice de l'influence

sociale sous forme de donner le consentement c'est-à-dire l'attestation aux actes généraux ou particuliers autogestionnaires, c'est-à-dire aux autres formes de l'influence sociale.

L'auteur a traité avec beaucoup d'attention la question de l'exercice de l'influence sociale à l'égard des communautés d'intérêts autogestionnaires.

L'auteur s'est consacré en particulier à l'étude des instruments juridiques que les organisations ou les communautés peuvent utiliser contre les actes des organes de la communauté socio-politique par lesquels est refusé le consentement c'est-à-dire l'attestation, à certains actes autogestionnaires des organisations de travail associé, ou communautés d'intérêts autogestionnaires.

En relation avec si la question si la réalisation de l'intérêt social particulier a pour conséquence la limitation des droits autogestionnaires des organisations de travail associé et des communautés d'intérêts autogestionnaires, l'auteur signale les dispositions de la constitution, d'après lesquelles aux ouvriers dans les organisations de travail associé et les communautés d'intérêts autogestionnaires, qui exercent les activités ou les affaires d'intérêt social particulier, on ne peut pas limiter les droits garantis par la constitution, qui se rapportent au travail et à la gestion des instruments sociaux, l'organisation des rapports mutuels dans le travail et l'acquisition des revenus personnels.

